

Podnět

Výboru pro prevenci domácího násilí a násilí na ženách k ochraně obětí domácího a sexuálního násilí s ohledem na pandemii COVID-19

Zpracoval: Výbor pro prevenci domácího násilí a násilí na ženách

V Praze dne 6. dubna 2020

Usnesení

Výbor pro prevenci domácího násilí a násilí na ženách

schvaluje Návrhy opatření k ochraně obětí domácího a sexuálního násilí s ohledem na pandemii COVID-19 (dále jako „Návrh opatření“),

doporučuje zmocněnkyni vlády pro lidská práva o Návrhu opatření informovat předsedu vlády ČR, ministra vnitra, ministryni práce a sociálních věcí, ministra zdravotnictví a nejvyššího státního zástupce.

Návrhy opatření k ochraně obětí domácího a sexuálního násilí s ohledem na pandemii COVID-19

Oběti domácího (a sexuálního) násilí a jejich děti jsou v současné situaci velmi ohroženou skupinou obyvatel. Domov je pro řadu z nich místo, které není bezpečné. V současné situaci jsou nuceny zůstat s násilnou osobou ve společné domácnosti a možnosti vyhledání pomoci jsou limitované i přesto, že specializované služby, intervenční centra a azylové domy dále poskytují své služby. Pro oběti domácího násilí může být velmi nebezpečné a riskantní spojit se s poradenským centrem v době, kdy je agresor v jejich blízkosti. Obdobně složité je vyhledat pomoc pro oběti sexuálního násilí (znásilnění apod.).

Byť stávající statistické údaje za březen 2020 nepotvrzují zásadní nárůst registrovaných případů domácího násilí (počet vykázaní meziročně v březnu 2020 vzrostl jen mírně, počet nízkoprahových kontaktů naopak mírně klesl), s ohledem na bezprecedentní situaci nelze tyto údaje jednoznačně interpretovat. Na základě zahraničních zkušeností lze předpokládat, že v době zákazu vycházení se riziko násilí v domácnostech a rodinách může zásadním způsobem zvyšovat. Potvrzení tohoto rizika přinesou až údaje a poznatky z terénu v delším časovém rozestupu. Stát má ovšem i v současné krizové situaci povinnost chránit nejen zdraví, ale životy všech svých občanů a občanek. Ochrana před domácím a sexuálním násilím má ve stávající situaci řadu specifík. Výbor pro prevenci domácího násilí a násilí na ženách proto předkládá následující doporučení, jejichž cílem je zajistit, aby bezpečí a ochrana všech před domácím násilím byla zajištěna na co nejvyšší úrovni s přihlédnutím k možnostem daným stávající situací.

Tato doporučení byla formulována na základě poznatků nestátních neziskových organizací, poskytovatelů sociálních služeb a dalších profesí poskytujících pomoc obětem domácího násilí.

A) Doporučení Ministerstvu vnitra:

1. Průběžně vyhodnocovat statistiky případů domácího a sexuálního násilí a přezkoumávat účinnost opatření za účelem pomoci obětem v době nouzového stavu.
2. Průběžně vyhodnocovat záznamy o všech hovorech a výjezdech PČR z hlediska případného zvyšování počtu případů domácího násilí a průběžně reagovat na případné zvyšování rizika domácího násilí.
3. Zajistit důsledné dodržování aplikace diagnostické metody SARA (Spousal Assault Risk Assessment) při vyhodnocování všech případů podezření na domácí násilí.
4. Průběžně vyhodnocovat účinnost monitoringu domácnosti v návaznosti na "*Postup policisty při vykázaní osoby, která má nařízenou karanténu (domácí izolaci) v souvislosti s onemocněním COVID 19 – usměrnění činnosti*".
5. V rámci jednání krajských a krizových štábů měst doporučovat vyčlenění dostatečných lůžkových kapacit pro oběti domácího násilí a jejich děti, které nemohou být přijaty do azylových domů, za využití bezpečných prostor (hotely s recepcí, volné byty apod.).
6. Ve spolupráci s krajskými hygienickými stanicemi prostřednictvím krajských krizových štábů nadále zajišťovat kapacity pro umístění vykázaných osob, jsou-li v karanténě či izolaci, v souladu s „*Postup policisty při vykázaní osoby, která má nařízenou karanténu (domácí izolaci) v souvislosti s onemocněním COVID 19 – usměrnění činnosti*“ a v ostatních případech nadále ponechat institut vykázaní bez omezení.

7. Ve spolupráci s krajskými krizovými štáby zajišťovat distribuci dostatečného množství ochranných pomůcek pro ambulantní i pobytové provozy pro oběti domácího násilí.
8. Informovat veřejnost o existujících organizacích poskytujících pomoc násilným osobám, např. prostřednictvím veřejného upozornění.

B) Doporučení Nejvyššímu státnímu zastupitelství:

1. V návaznosti na sdělení NSZ k otázkám trestní odpovědnosti během nouzového stavu vydat sdělení specificky zaměřené na trestné činy související s domácím a sexuálním násilím (včetně sexuálního násilí v online prostoru).

C) Doporučení Ministerstvu práce a sociálních věcí:

1. Urgentně vydat metodické doporučení pro orgány sociálně právní ochrany dětí (OSPOD) za účelem zajištění ochrany dětí před domácím násilím. Toto doporučení by mělo zahrnovat povinnost kontaktovat telefonicky oběti domácího násilí v rodinách, kde jsou děti vedeny jako ohrožené a 1x týdně provést rozhovor s obětí (osobou ohroženou) za použití uzavřených otázek (př. Jste v bezpečí? Došlo v poslední době k nějaké formě násilí? Jsou ohroženy děti? Potřebuje nějakou pomoc? Máte možnost telefonovat/kontaktovat PČR v případě ohrožení? apod.). Metodické doporučení by dále mělo zahrnovat pokyn OSPOD, aby zvažovaly specifickou situaci dětí ohrožených domácím násilím a v zájmu prevence šíření onemocnění COVID-19 po zvážení individuálních rizik doporučovaly distanční formu kontaktu s druhým rodičem (skype, telefon, messenger, Whatsup apod.).
2. V rámci metodického doporučení a vedení OSPOD zdůraznit i možnost podat návrh na předběžné opatření ve věci ochrany proti domácímu násilí podle zákona o zvláštních řízeních soudních v zájmu nezletilých dětí.
3. Zajistit součinnost OSPOD a organizací poskytujících sociálně-právní ochranu dětí při zprostředkování osobního kontaktu dítěte a psychologa (případně rodiče a odborného pracovníka) v případech, kdy je na základě distančního kontaktu s rodinou podezření na aktuální ohrožení dítěte násilím v rodině.
4. Informovat krajské krizové štáby o povinnosti zajistit mlčenlivost o azylových domech s utajenou adresou i v případě zásahu zdravotnického personálu, hasičů, apod.
5. Zohlednit případný nárůst zájmu obětí domácího a sexuálního násilí o specializované služby po skončení karanténních opatření v rámci finanční podpory těmto službám.
6. Vyhodnotit dopady předpokládaného nárůstu domácího násilí v rodinách během nouzového stavu a zohlednit je při stanovování finanční alokace dotačního programu Rodina rok 2021.
7. Informovat veřejnost o existujících organizacích poskytujících pomoc osobám ohroženým domácím a sexuálním násilím a také o organizacích poskytujících pomoc násilným osobám, např. prostřednictvím veřejného upozornění.

D) Doporučení Ministerstvu zdravotnictví:

1. Zajistit prioritní testování obětí domácího násilí a jejich dětí na SARS-CoV-2, pokud chtějí odejít do azylového domu a azylový dům k přijetí požaduje testování.
2. Zajistit důsledné plnění povinnosti ošetřit oběti domácího a sexuálního násilí v jakémkoli zdravotnickém zařízení.

3. Zajistit distribuci dostatečného množství ochranných pomůcek pro ambulantní i pobytové provozy pro oběti domácího násilí prostřednictvím krajů.

E) Doporučení Úřadu vlády:

1. Mediálně informovat o výše uvedených opatřeních.
2. Mediálně informovat o tom, že pro oběti jsou v provozu specializované poradny, přestože v současné situaci přecházejí na online a distanční formy pomoci (telefon, mailová poradna, chat, Bright Sky).
3. Poskytovat podporu jednotlivým ministerstvům při realizaci těchto doporučení prostřednictvím spolupráce s Výborem pro prevenci domácího násilí a násilí na ženách.
4. Iniciovat jednání s veřejnoprávními médii za účelem zajištění informování veřejnosti o:
 - i) organizacích poskytujících pomoc obětem domácího a sexuálního násilí,
 - ii) organizacích poskytujících intervence pro osoby dopouštějící se násilí,
 - iii) tom, jak se chovat v roli svědka domácího násilí.

Odůvodnění

Výbor pro prevenci domácího násilí a násilí na ženách (dále jako „Výbor“) předkládá tento podnět v souvislosti se současným nouzovým stavem, vládními karanténními opatřeními a v návaznosti na usnesení vlády ČR ze dne 30. března 2020 č. 341 o řešení situace některých osob, kterým byla nařízena karanténní opatření.

Celorepubliková karanténa zapříčiněná šířením koronaviru výrazně zvyšuje riziko domácího násilí. Odborná veřejnost se obává, že během karantény prudce vzroste počet případů domácího násilí. Oběti domácího (a sexuálního) násilí a jejich děti jsou v současné situaci velmi ohroženou skupinou obyvatel. Domov je pro řadu z nich místo, které není bezpečné. V současné situaci jsou nuceny zůstat s násilnou osobou ve společné domácnosti a možnosti vyhledání pomoci jsou limitované i přesto, že specializované služby, intervenční centra a azylové domy dále poskytují své služby. Pro oběti domácího a sexuálního násilí může být velmi nebezpečné a riskantní spojit se s poradenským centrem v době, kdy je agresor v jejich blízkosti. Obdobně složité je vyhledat pomoc pro oběti sexuálního násilí (znásilnění apod.).

Většina neziskových organizací pomáhajících obětem domácího násilí musela omezit svůj provoz a s klienty a klientkami komunikuje telefonicky nebo přes internetové poradny. Ubytovny a hotely, kam by se oběti před násilím mohly uchýlit, jsou pro veřejnost zavřené. Soudy fungují ve velmi omezené míře. S uzavřením škol a nutností uzavření celých rodin doma po mnoho dní vzrůstá míra stresu, napětí a jednotlivé útoky domácího násilí se tak velmi pravděpodobně budou zhoršovat a eskalovat.¹ Jednou ze základních povinností státu je chránit nejen zdraví, ale i životy svých občanů a občanek. Tato doporučení byla formulována na základě poznatků nestátních neziskových organizací, poskytovatelů sociálních služeb a dalších profesí poskytujících pomoc obětem domácího násilí. Jejich cílem je zajistit, aby bezpečí a ochrana všech před domácím násilím byla zajištěna na co nejvyšší úrovni s přihlédnutím k možnostem daným stávající situací.

¹ Blíže viz: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/kdyz-se-z-domova-stane-jeste-vetsi-past?fbclid=IwAR0sB0WzGAKGbTuLIJXdLFzukOkJochhRzsbN5porbA9avEEVhALuaeWkl>

Policejní prezidium ČR v souvislosti s aktuální situací vydalo dne 23. března pokyn s názvem „*Postup policisty při vykázání osoby, která má nařízenou karanténu (domácí izolaci) v souvislosti s onemocněním COVID 19 – usměrnění činnosti*“, v rámci něhož doporučuje policistům násilné osoby s nařízenou karanténou nebo izolací z důvodu onemocnění COVID-19 v případech bezprostředního ohrožení zdraví a života oběti vykazovat. V případech, kde nehrozí bezprostřední ohrožení zdraví a života oběti, se doporučuje po zklidnění situace, poučení obou stran a doporučení (např. rozdělení místností domácnosti) situaci monitorovat, zůstat v telefonním kontaktu s osobou ohroženou násilím a informovat násilnou osobu o monitoringu a možném vykázání. Vzhledem k tomu, že se jedná o nový institut, směřují doporučení k tomu, aby docházelo k průběžnému vyhodnocování účinnosti tohoto institutu z hlediska zajištění bezpečí osob ohrožených domácím násilím (doporučení č. A4).

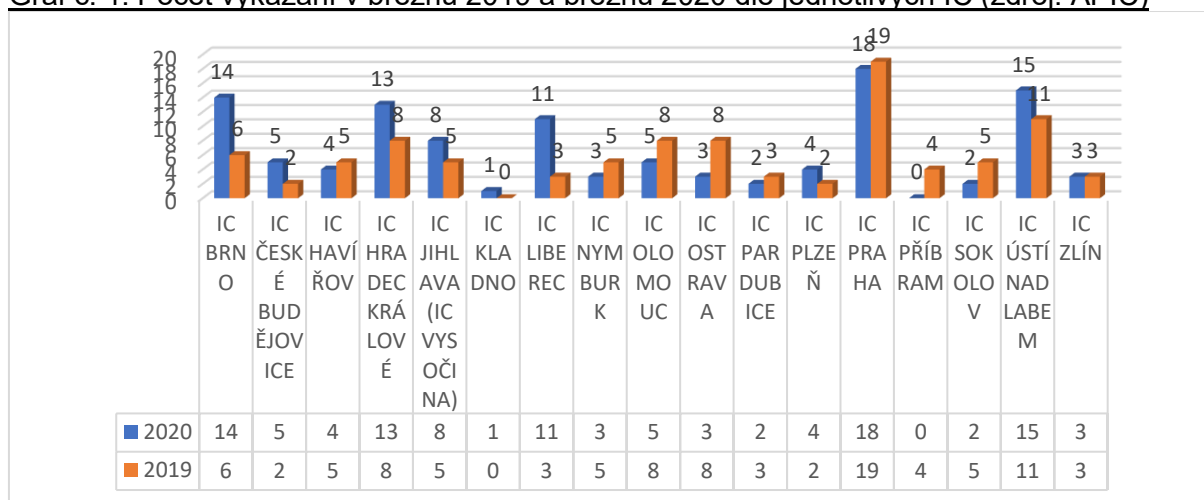
Ministerstvu vnitra je dále doporučeno průběžně sledovat a vyhodnocovat statistické údaje o domácím a sexuálním násilí a vyhodnocovat případnou potřebnost nových opatření reagujících na zvýšení rizika těchto forem násilí (doporučení č. A1 a A2). Současně je doporučováno policistům nadále při vyhodnocování všech případů podezření na domácí násilí důsledně dodržování aplikace diagnostické metody SARA (Spousal Assault Risk Assessment) (doporučení č. A3). V návaznosti na pokyn policejního prezidia ČR a usnesení vlády ČR o řešení situace některých osob, kterým byla nařízena karanténní opatření, se doporučuje Ministerstvu vnitra v rámci jednání krajských a krizových štábů měst doporučovat vyčlenění dostatečných lůžkových kapacit pro oběti domácího násilí a jejich děti, které nemohou být přijaty do azylových domů (doporučení č. A5) a ve spolupráci s krajskými krizovými štáby zajišťovat distribuci dostatečného množství ochranných pomůcek pro ambulantní i pobytové provozy pro oběti domácího násilí (doporučení č. A7).

Vzhledem k předpokládanému nárůstu případů domácího násilí v období nouzového stavu odborníci očekávají také nárůst poptávky ze strany osob dopouštějících se násilí v rodině po terapeutických programech pro zvládání agrese v blízkých vztazích. Ministerstvu vnitra je v této souvislosti doporučováno informovat veřejnost o dostupnosti těchto služeb (doporučení č. A8).

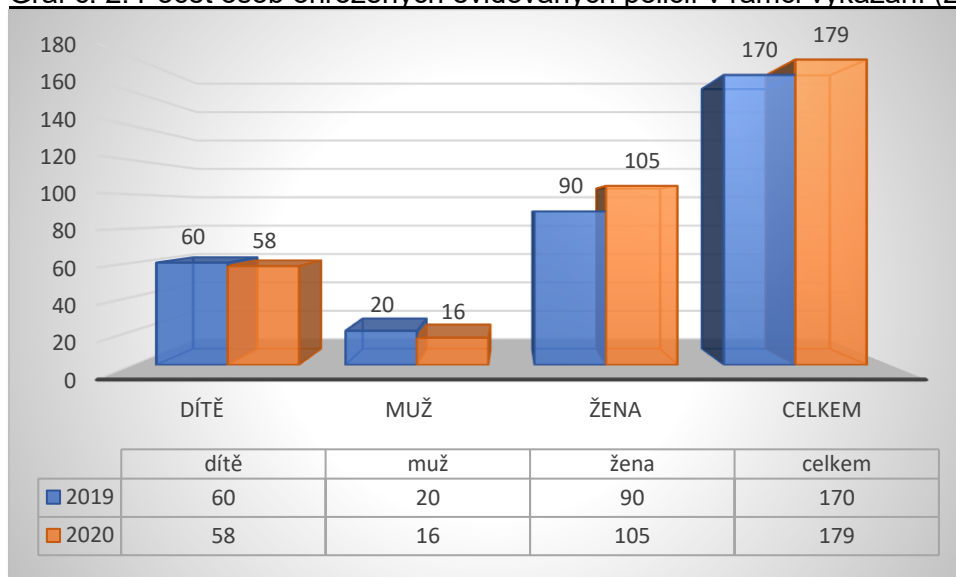
Ze srovnání Asociace pracovníků intervenčních center (dále jako „APIC“) vyplývá, že v průběhu března 2020 meziročně mírně vzrostl nárůst vykázání a že zároveň došlo k mírnému poklesu nízkoprahových kontaktů. Přes stávající situaci tedy policie nadále využívá institut vykázání, ovšem v jednotlivých krajích lze identifikovat výraznější rozdíly – např. intervenční centrum Brno eviduje v březnu 14 vykázání (oproti 5 v březnu 2019), intervenční centrum Příbram v březnu 2020 žádné vykázání neeviduje. Klíčovým doporučením adresovaným MV v tomto ohledu je tedy průběžně vyhodnocovat aktuální statistiky a účinnost metodického pokynu *Postup policisty při vykázání osoby, která má nařízenou karanténu (domácí izolaci) v souvislosti s onemocněním COVID 19 – usměrnění činnosti*.

Graf č. 1: Počet vykázaní v březnu 2019 a březnu 2020 dle jednotlivých IC (zdroj: APIC)

Graf č. 2: Počet osob ohrožených evidovaných policií v rámci vykázaní (zdroj: APIC)

Nejvyšší státní zastupitelství vydalo dne 13. března 2020 sdělení k otázkám trestní odpovědnosti během nouzového stavu, v rámci kterého upozornilo občany, že vyhlášení nouzového stavu usnesením Vlády České republiky č. 194 ze dne 12. 3. 2020 má i výrazné dopady trestněprávní povahy. Vyhlášení nouzového stavu v souvislosti s výskytem a šířením onemocnění COVID-19 (způsobené koronavirem SARS-COV-2) odůvodňuje užití obecné přitěžující okolnosti uvedené v § 42 písm. j) trestního zákoníku, tedy pachatel spáchal trestný čin za krizové situace, živelní pohromy nebo jiné události vážně ohrožující život, veřejný pořádek nebo majetek, anebo na území, na němž je prováděna nebo byla provedena evakuace. Vzhledem k obecnosti tohoto sdělení je Nejvyššímu státnímu zastupitelství doporučováno vydat sdělení specificky zaměřené na trestné činy související s domácím a sexuálním násilím (včetně sexuálního násilí v online prostoru) (doporučení č. B1).

Oběti domácího a sexuálního násilí mají omezenou možnost přivolat si pomoc. Cílem doporučení adresovaných Ministerstvu práce a sociálních věcí je proto mj. bezpečně zjišťovat stav v rodinách, kde dochází k násilí. Za účelem ochrany dětí před domácím násilím je doporučováno urychleně vydat metodické doporučení pro orgány sociálně právní ochrany dětí (OSPOD). Toto doporučení by mělo zahrnovat povinnost pravidelně kontaktovat telefonicky oběti domácího násilí v rodinách, kde jsou děti vedeny jako ohrožené. Metodické doporučení by dále mělo zahrnovat pokyn OSPOD, aby zvažovaly specifickou situaci dětí ohrožených domácím násilím a v zájmu prevence šíření onemocnění COVID-19 po zvážení individuálních rizik doporučovaly distanční formu kontaktu s druhým rodičem (doporučení č. C1). Toto opatření se uplatňuje v řadě zemí jako prevence domácího násilí.

Zásadní je také zajištění interdisciplinární spolupráce při pomoci obětem domácího násilí a jejich dětem. Proto je součástí doporučení také zajištění součinnosti OSPOD a organizací poskytujících sociálně-právní ochranu dětí při zprostředkování osobního kontaktu dítěte a psychologa (případně rodiče a odborného pracovníka) v případech, kdy je na základě distančního kontaktu s rodinou podezření na aktuální ohrožení dítěte násilím v rodině (doporučení č. C3). Bezpečnost je nezbytné zajistit také na straně poskytovatelů služeb pro oběti, obzvláště u azylových domů s utajenou adresou. Ministerstvu práce a sociálních věcí je proto navrhováno informovat krajské krizové štáby o povinnosti zajistit mlčenlivost o azylových domech s utajenou adresou i v případě zásahu zdravotnického personálu, hasičů, apod. (doporučení č. C4). V souvislosti s předpokládaným nárůstem případů domácího násilí v období nouzového stavu je Ministerstvu práce a sociálních věcí doporučeno vyhodnotit dopady případného nárůstu domácího násilí v rodinách, zohlednit je při stanovování finanční alokace dotačního programu Rodina na rok 2021, a informovat veřejnost jak o existujících organizacích poskytujících pomoc osobám ohroženým domácím a sexuálním násilím, tak o organizacích poskytujících pomoc násilným osobám, např. prostřednictvím veřejného upozornění (doporučení č. C5 – C7).

Důležitou roli v pomoci osobám ohroženou domácím a sexuálním násilím hraje i zdravotnictví. Pro zajištění bezpečí osob ohrožených a jejich dětí, které se rozhodli opustit násilnou domácnost a chtějí odejít do azylového domu vyžadujícího testování na SARS-CoV-2, je nezbytné zajistit jejich přednostní testování (doporučení č. D1) a distribuci dostatečného množství ochranného materiálu do zařízení pomáhajících obětem těchto forem násilí (doporučení č. D3). Organizace poskytující pomoc obětem sexuálního násilí se v některých případech setkávají s odmítnutím klientek ze strany nemocnic s odkazem na krizový stav. Ministerstvu zdravotnictví se v této souvislosti doporučuje zajistit důsledné plnění povinnosti ošetřit oběti domácího a sexuálního násilí v jakémkoli zdravotnickém zařízení (doporučení č. D2).

Úřadu vlády je doporučováno informovat veřejnost o případném přijetí těchto opatření (doporučení č. E1), o provozu specializovaných poraden pro osoby ohrožené domácím a sexuálním násilím (včetně online a distanční formy pomoci) (doporučení č. E2), poskytovat podporu jednotlivým ministerstvům při realizaci uvedených doporučení (doporučení č. E3) a iniciovat jednání s veřejnoprávními médii za účelem zajištění informování veřejnosti o: i) organizacích poskytujících pomoc obětem domácího a sexuálního násilí, ii) organizacích poskytujících intervence pro osoby dopouštějící se násilí, iii) tom, jak se chovat v roli svědka domácího násilí (doporučení č. E4).

Závěrem uvádíme, že Česká republika není výjimkou, s nárůstem domácího násilí se v těchto dnech potýká celá Evropa. Řada evropských států již v souvislosti s šířením koronaviru obdobná

opatření na ochranu osob ohrožených násilím opatření přijala². Dovolujeme si apelovat na urychlené přijetí a realizaci navrhovaných opatření k zajištění ochrany obětí domácího a sexuálního násilí během pandemie COVID-19.

² Blíže viz: <https://www.tojrovnost.cz/cs/karantena-zhorsuje-problem-domaciho-nasili-jak-resi-situaci-staty-eu-a-jak-pomoci-blizkym?fbclid=IwAR2qF02XyA6MRoMwKe4Z-7b2on0Mnlvw2EiiBDnPvdCnLPf36XjCZqO8V9U>